

PRIKAZI NOVIH KNJIGA, ČASOPISA I ZNANSTVENIH SKUPOVA

REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES AND CONFERENCES

ZDRAVKO DIZDAR: LOGOR DANICA U KOPRIVNICI 1941. – 1942., KNJIGA 3., MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, 2020., 664 STR.

Zahvaljujući višedesetljetnom požrtvornom radu povjesničara Zdravka Dizdara nastalo je troknjižje o Logoru Danica u Koprivnici koji je djelovao 1941. i 1942. godine. Objavljivanje rezultata istraživanja koja je oko četiri desetljeća Zdravko Dizdar provodio kako bi došao do spoznaja o djelovanju spomenutog logora započeo je Muzej grada Koprivnice 2017. godine prvim sveskom u kojem su detaljno opisane političke prilike u Hrvatskoj i pogotovo na koprivničkom području uoči Drugog svjetskog rata i okolnosti u kojima je došlo do osnutka Danice kao prvog ustaškog logora u NDH. Osim toga, u tome je svesku velik dio posvećen samim zatočenicima u logoru te su opisane prilike u kojima su živjeli i što se sve s njima događalo u logoru Danica u Koprivnici. Tada su objavljena i imena logoraša raspoređena po kotarevima i gradovima u NDH ih kojih su potekli. U drugom svesku koji je otisnut također 2017. godine objavljeni su dokumenti o ustaškom logoru Danica koje je autor prikupio tijekom svojih istraživanja. Napokon je 2020. godine obavljen i treći svezak koji sadrži poimenični popis logoraša koji su bili zatočeni u logoru Danica u Koprivnici u razdoblju od njegovog osnutka 15. travnja 1941. godine do prestanka djelovanja u rujnu 1942. godine.

Ono što je zajedničko svim svescima o logoru Danica u Koprivnici jest da su objavljeni u Biblioteci Podravskog zbornika čiji je urednik ravnatelj Muzeja grada Koprivnice Robert Čimin kao i to da je redakciju i recenziju napravio Željko Krušelj. Stručni suradnik koji je pomagao autoru u izradi ovoga djela bio je viši kustos iz Muzeja grada Koprivnice povjesničar Dražen Ernečić. Možemo zaključiti da su u izradu troknjižja o logoru Danica bili uključeni stručnjaci koji dobro poznaju povijest Koprivnice i Podravine, odnosno koji žive i rade u mjestu gdje je logor djelovao. Tako je ovaj izdavački pothvat uspješno ostvaren u suradnju Muzeja grada Koprivnice i autora koji inače nije vezan za Koprivnicu, ali je svojim radom zadužio taj grad.

Poimenični popis logoraša objavljen u trećem svesku troknjižja o logoru Danica sastoji se od 4349 kraćih ili dužih biografija u kojima su prikazani osnovni podaci o logorašima: ime i prezime, godina rođenja, mjesto porijekla, zanimanje, narodnost i/ili vjera. Iz tih je podataka vidljivo da je u logoru Danica u spomenutom razdoblju bilo zatočeno najviše Srba, a zatim Židova i Roma te Hrvata koji su se našli na udaru vlasti novoosnovane NDH. U biografijama se nalaze podaci o uhićenju i odvođenju u logor, a na kraju svake biografije nalazimo informacije o sudbini logoraša pri čemu je autor pokušao otkriti kamo su bili odvedeni iz logora Danica i gdje su završili život. Očigledno je da je velik dio logoraša iz Koprivnice odveden u logore Jasenovac, Jadovno, Slana na otoku Pagu, Loborgrad i druge gdje je mnogo njih ubijeno. Radi što pouzdanije identifikacije logoraša i lakšeg snalaženja u biografskim podacima autor je, gdje god je to mogao, uz osobno ime i prezime logoraša objavio i ime oca. Taj podatak nije poznat za svakog logoraša kao što kod jednog dijela nije poznata godina rođenja. Upravo u tome nalazi se mogućnost za nastavak istraživanja pri čemu bi se mogle dopuniti biografije logoraša, ispraviti eventualne pogreške i potvrditi ili opovrgnuti neke od pretpostavki o pogibiji u različitim logorima u kojima su završili oni koji su na početku Drugog svjetskog rata bili zatočeni u logoru Danica. Pošto se autor nije posebno posvetio otkrivanju međusobnih rodbinskih veza među logorašima, a one su prema ovdje predstavljenim podacima u mnogim slučajevima očite, velik potencijal nalazi se u njihovom otkrivanju. To se posebno odnosi na nositeljima istog prezimena ili osoba iz istih naselja koje je zadesila sudbina da su bili zatočeni u logoru Danica. Dakako, bilo je i onih koji su uspjeli preživjeti strahote rata nakon zatočeništva u logoru Danica (kao i drugim logorima) pa bi bilo zanimljivo znati što se s njima dalje događalo u životu. Nekima će se činiti da se neke od biografija u knjizi ponavljaju što proizlazi iz činjenice da o nekim logorašima nema mnogo podataka i da je u nekim slučajevima teško razlučiti radi li se o istim osobama s obzirom na to da su u povijesnim izvorima njihova imena zapisana na različite

načine. Stoga je doista opravdano smatrati da nakon objave trećeg sveska o logoru Danica slijede daljnja istraživanja.

Na kraju treba istaknuti veliku korist od objavljenog poimeničnog popisa logoraša jer je poslužio kao osnova za izradu popisa logoraša koji je postavljen na Spomen području Danica u Koprivnici. Ploče s imenima logoraša za koje je utvrđeno na temelju povijesnih izvora, odnosno istraživanja koje je proveo Zdravko Dizdar postavljene su povodom 80. obljetnice osnutka logora Danica u Koprivnici koja je obilježena 15. travnja 2021. godine. Popis je izrađen abecednim slijedom, a prezimena su dana etimološki, uz navođenje godine rođenja i naznaku pojedinih neutvrđenih podataka. Stoga još jednom možemo izraziti zahvalnost Zdravku Dizdaru na trudu oko istraživanja koje je proveo o logoru Danica.

Nikola CIK

VLADIMIR ŠADEK: HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI, 1990. – 2020., IZDAVAČKA KUĆA MERIDIJANI, KOPRIVNICA, 2020., 207 STR.

Povodom 30. obljetnice osnutka Hrvatske demokratske zajednice u Koprivničko-križevačkoj županiji objavljena je monografija o povijesti i djelovanju županijske organizacije ove političke stranke. Autor monografije je povjesničar Vladimir Šadek koji se inače bavi temama iz političke povijesti Podravine. Ovo nije prva monografija o HDZ-u koja je objavljena u Koprivničko-križevačkoj županiji, ali je prvi puta napisana od strane profesionalnog povjesničara koji nije član te stranke. Urednik knjige je akademik Dragutin Feletar, a redakturu je napravio predsjednik Županijskog odbora HDZ-a Koprivničko-križevačke županije Darko Sobota koji je ujedno napisao i uvodnu riječ.

Kako doznajemo iz uvoda autorov cilj bio je predstaviti djelovanje HDZ-a na području Koprivničko-križevačke županije od osnutka 1990. do 2020. godine. Stoga su predstavljeni podaci o djelovanju ove stranačke organizacije najprije na području bivših općina Koprivnica, Križevci i Đurđevac, a po osnutku Koprivničko-križevačke županije na njezinom jedinstvenom teritoriju. Autor je izradio monografiju na temelju dokumenata koji se nalaze u arhivi HDZ-a, podacima objavljenim u novinskim člancima, muzejskoj građi i dosad objavljenim radovima. Ilustracije su često pronalazene u privatnim albumima članova HDZ i arhivi županijske organizacije HDZ-a.

U prvome dijelu opisan je stranački rad od osnutka HDZ-a do formiranja Županijske organizacije, odnosno razdoblje od 1990. do 1993. godine. Slijedi poglavlje o djelovanju Županijske organizacije u vrijeme Dominacije HDZ-a na političkoj sceni u razdoblju od 1993. do 2000. godine. U posebnom poglavlju opisano je razdoblje od 2001. do 2009. godine kada je HDZ bio u opoziciji na županijskoj razini. Najnovije razdoblje od 2009. do 2020. godine koje je poklapa s razdobljem kada HDZ obnaša vlast u Koprivničko-križevačkoj županiji opisano je u posljednjem velikom poglavlju. To je u jedno i najopširnije poglavlje, a nakon njega slijedi kratki sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku. Sadržaj knjige bogato je opremljen slikovnim materijalima koji imaju veliku vrijednost za proučavanje djelovanja HDZ-a u Koprivničko-križevačkoj županiji. Osim fotografija s predizbornih skupova tu su i snimke različitih događaja kao što su posjeti predsjednika Franje Tuđmana Koprivnici i drugim mjestima u Podravini, politički skupovi, portreti obnašatelja dužnosti i drugo. Tu su preslike brojnih novinskih članaka te plakata i letaka koji su otisnuti za potrebe promidžbe kandidata uoči održavanja izbora. U knjizi je objavljeno i pedesetak tablica u kojima su prikazani podacima o rezultatima izbora, broju članova HDZ-a u Koprivničko-križevačkoj županiji u različitim razdobljima i drugo.

S obzirom na to da je u ovoj monografiji prikazano djelovanje HDZ-a na razini cijele Koprivničko-križevačke županije ona će biti referentno mjesto za pronalaženje podataka o političkim prilikama u svakome od gradova i općina na području te županije. Ova monografija mogla bi potaknuti i druge županijske organizacije HDZ-a da izrade ovakve monografije u kojima će na objektivan načini biti prikazano djelovanje i ulogu ove političke stranke u doba vladavine demokracije u Hrvatskoj.

Nikola CIK

IVICA BETI, UR., ZRINSKI I FRANKOPANI, POKRET ZA OSAMOSTALJENJE HRVATSKE OD HABSBUROVACA, VEČERNJI LIST, ZAGREB, 2021.

U povodu Zrinsko-frankopanskog dana, 30 travnja 2021., koji se slavi odlukom Hrvatskog sabora i kao nacionalni spomen-dan, Večernji list izdao je knjigu »Zrinski i Frankopani«. Povod za ovo izdanje bile su i velike obljetnice tih dvaju slavni hrvatskih plemićkih obitelji: 350. obljetnice pogibije Petra Zrinskog (1620.), te 100. obljetnica prijenosa kostiju hrvatskih mučenika iz Bečkog Novigrada u Zagreb (1919.).

Najveći dio tekstova napisao je agilni novinar Večernjeg lista iz Čakovca, Ivica Beti, a u autorskom timu nalaze se i tri stalna suradnika i urednika u Meridijanima, prof. dr. sc. Hrvoje Petrić, prof. dr. sc. Željko Holjevac i doc. dr. sc. Petar Feletar. Članci u knjizi dobro su ilustrirani pomno odabranim vedutama, planovima, faksimilima dokumenata, slikama i kartama. Knjiga je podijeljena u pet poglavlja, koja čine zaokružene povijesne cjeline. Na početku prvoga poglavlja (Uvod) donosi se genealogija obitelji Zrinski. Tu Željko Holjevac piše o 16. i 17. stoljeću kao vjekovima plača, bijede i ropstva, jer je Hrvatska bila podijeljena između Habsburškoga carstva, Osmanskoga carstva i Mletačke republike. Ivica Beti nastavlja temom o dolasku Međimurja pod upravu Zrinskih, jer je »kralj Nikoli dugovao novac pa mu je u zalog predao cijelo Međimurje«. Isti autor objašnjava i povezivanje dviju najvećih hrvatskih plemićkih obitelji, Zrinskih i Frankopana.

Drugo poglavlje (Portreti) otvara Hrvoje Petrić člankom o Nikoli VII. Zrinskom, koji je napisao i ovo: »Ja sam inače sebe svjestan, znam naime da sam pravi Hrvat i k tomu Zrinski«. Petrić je napisao i portret Petra Zrinskog, koji je »udario temelje ranom kapitalizmu na hrvatskom prostoru«. Isti autor donosi i portret Frana Krste Frankopana, za kojeg piše da je »čameći u zatvoru pisao i erotske pjesme te smišljao zagonetke«. Ivica Beti piše o kralju Leopoldu I., koji je Hrvatskom saboru ukinuo pravo na izbor kralja i naredio pogubljenje Petra i Frana«. Portret Ante Katarine Zrinski donosi Ines Virč, za koju piše da je »ostala zapamćena kao primjer žene ustrajne časti i hrabrosti«. Ivica Beti donosi portret sudionika u pobuni, Ferenc Wesselenyia i Franje Bukovačkog.

Treće poglavlje (Suđenje, pogubljenja i posljedice) otvara Hrvoje Petrić temom o politici apsolutizma i početku otpora velikaša, te piše da je u »Ugarskoj i Hrvatskoj jačao otpor protiv politike dvora koja bi smanjivala prava tih dvaju kraljevina«. Petrić nastavlja temom o tijeku istrage protiv hrvatskih i ugarskih velikaša, koja je trajala godinu dana. Isti autor donosi i dokumentarni prikaz opće zapljene imanja Zrinskih i Frankopana, koja je uslijedila već od 1670. godine. Milovan Petković temeljito analizira pravnu utemeljenost presude Petru i Franu, te traži njihovu današnju rehabilitaciju, za što već postoji prijedlog Družbe Braća Hrvatskoga Zmaja Hrvatskom saboru.

Četvrto poglavlje (Baština Zrinskih) započinje napisom Magdalene Vrbanec o zrinskoj Čakovečkoj utvrdi kao neosvojivoj fortifikaciji. Ista autorica donosi zanimljiv prikaz svakodnevnog života u zrinskoj utvrdi u Čakovcu, a pod naslovom »Kartalo se i igrao šah, dobro se jelo i proricala budućnost«. M. Vrbanec donosi i zanimljiv članak o znamenitoj Bibliotheci Zriniani, koja je srećom očuvana do danas (u zagrebačkom NSK). Petar Feletar donosi temu o znamenitoj zrinskoj utvrdi Novi Zrin, koja je na Muri obstala od 1660. do 1664. godine. Zlatko Bacinger piše o znamenitom oproštajnom pismu, »Moje drago serce«, koje je Petar Zrinski uputio iz Bečkog Novigrada svojoj supruzi Katarini. Branka Marciuš donosi temu o baštini pavlina koji su djelovali u Sv. Heleni (Šenkovcu) kraj Čakovca, gdje se nalazi i mauzolej Zrinskih.

Peto poglavlje (Tragovi Zrinskih) otvara se člankom Petra Feletara o prijenosu kostiju Petra i Frana u zagrebačku prvostolnicu 1919. godine. O znamenitom romanu Eugena Kumičića »Zrinsko-frankopanska urota« piše Denis Derk. O Zrinsko-frankopanskoj urota u stripu piše Ivica Beti, a Dinko Šokčević o Zrinskim kao vrlo značajnim knezovima i za hrvatsku ali i za mađarsku povijest. O zrinskom starom gradu u Čakovcu, kao čuvaju baštine slavne obitelji piše Ivica Beti, dok Bojan Kocijan donosi vijest o postavljanju bisti Petra i Frana u Bečkom Novigradu (od strane Zrinske garde Čakovec). O vjerojatno jedinom sačuvanom portretu Katarine Zrinski, u ilustraciji »Sibile«, piše Ivica Beti.

Posebni dodatak knjizi posvećen je starom gradu Zrinskih u Čakovcu, kao riznici Međimurja i Zrinskih, a u okviru europskog projekta rekonstrukcije i revitalizacije. Ravnateljica Muzeja Međimurja Maša Hrustek Sobočan piše o tom najvećem projektu u kulturi Međimurja u povijesti. Magdalena

Vrbanec nastavlja s opisom izložbe koja je o Zrinskim otvorena u Čakovcu ove godine, te piše da je »po prvi put izložena i srebrna žlica s urezanim grbom obitelji Zrinski«. U nastavku Ivica Beti piše o autohtonij vrsti vina »pušipel« iz Međimurja, a isti autor donosi i članak o razvoju lova i ribolova u Međimurju od Zrinskih do danas. I. Beti opisuje i stari dravski zanat ispiranja zlatnih zrnaca i o drugim starim zanatima, a potom i o važnom nalazištu termalne vode kod Draškovca. Knjiga završava s napisima o Međimurju kao izrazito sportskoj regiji, te o elegičnoj međimurskoj pjesmi, koja je danas zaštićena kao nematerijalna baština UNESCO-a (autor je I. Beti).

Petra SOMEK

MATIJA BERLJAK: SVETI JERONIM IZ ŠTRIGOVE. BULA PAPE NIKOLE V., DRUGO DOPUNJENO IZDANJE, GRAFIKA MARKULIN, ZAGREB-ČAKOVEC, 2020.

Umirovljeni profesor Bogoslovnog fakulteta u Zagrebu i vrstan poznavatelj hrvatske vjerske povijesti, prof. dr. sc. Matija Berljak (rodnom iz Cirkovljana u Međimurju), napisao je i izdao i drugo, znatno dopunjeno, izdanje knjige o podrijetlu (mjestu rođenja) najznačajnijeg sveca s hrvatskih prostora – Sv. Jeronima. I njegova istraživanja o ovoj temi, koja je prijeporna u historiografiji već stoljećima, također su potaknuta objavljivanjem hrvatskog prijevoda (latinske) knjige učenog hrvatskog pavlina Josipa Bedekovića o rodnom mjestu Sv. Jeronima (izdane u Bečkom Novigradu, 1752.), te velikom obljetnicom – 1600. godišnjicom smrti Sv. Jeronima, koja je obilježena 2020. godine.

Ne želeći nimalo osporiti činjenicu da je Sv. Jeronim »grimizni Dalmatinac« i da ga treba slaviti cijeli hrvatski narod i katolička crkva, Berljak na tragu Josipa Bedekovića razrađuje teze o međimurskoj Štrigovi (Stridonu) kao rodnom mjestu velikoga sveca. Već Bombardije, što prenosi i Josip Bedeković, spominje bulu rimskoga pape Nikole V. iz 1447. godine, u kojoj izrijeком navodi da je Sv. Jeronim rođen u međimurskoj Štrigovi. Sada je prof. Berljak otišao korak dalje, jer je u vatikanskom arhivu pronašao i originalni dokument spomenute bule.

Uz objavljivanje teksta bule od Bombardija i Josipa Bedekovića, knjiga donosi faksimil izvornika bule pape Nikole V. gloriosus Deus in sanctis suis iz 1447., te prijevod na hrvatski jezik (uz naznaku nekih razlika u prijevodu u odnosu na Bombardija i Josipa Bedekovića). U knjizi se potom razrađuje nastanak i značenje bule. Govori se o molitelju bule, grofovima Celjskim, vlasnicima posjeda u Štrigovi, koji su sredinom 15. stoljeća u tom mjestu izgradili gotičku crkvu posvećenu Sv. Jeronimu. Potom slijedi opis samog izdavanja bule, njezin sadržaj i stilski oblik. Središnji dio studije obuhvaća analizu bule Nikole V. o Štrigovi kao rodnom mjestu i očinskom domu Sv. Jeronima, te o crkvi Sv. Jeronima u tom mjestu. U knjizi Berljak donosi i druge podatke i studije koje podupiru tvrdnju iz bule da je rodno mjesto Sv. Jeronima upravo međimurksa Štrigova. To se odnosi na protezanje antičke provincije Dalmacije sve do Drave (i Mure), o stavovima znamenitih znanstvenih crkvenjaka i istraživača o toj temi, te o stoljetnom vjerovanju i hodočašćima puka u Štrigovu kao rodnom mjestu velikoga sveca. Posebno, pak, valja spomenuti veliki broj kasnosrednjovjekovnih i ranonovovjekovnih karata (najpoznatijih kartografa), koje uz naselje Štrigova u Međimurju obavezno dodaju da je to rodno mjesto Sv. Jeronima.

Prof. Berljak ove teze donosi i u radu objavljenom u časopisu Matica hrvatske, Hrvatskoj reviji, XX./4 od 2020. godine, koja je u cijelosti posvećena obljetnici Sv. Jeronima. O velikom svecu, uz prof. Berljaka, u tom broju Hrvatske revije pišu i Vinko Grubišić i Ivan Bodrožić.

Dragutin FELETAR

RADOVI ZAVODA ZA ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI I UMJETNIČKI RAD U BJELOVARU, SVEZAK 14, HAZU, ZAGREB - BJELOVAR, 2020., 296 STR.

Četnaesti po redu svezak *Radova Zavoda za znanstvenoistraživački rad u Bjelovaru* objavljen je 2020. godine. Urednici Vladimir Strugar (upravitelj Zavoda) i Slobodan Kaštela (voditelj Zavoda) napisali su predgovor u kojem su se osvrnuli na rad znanstvenog skupa pod nazivom *Gospodarstvo Bjelo-*

varsko-bilogorske županije: kojim putem ići? koji je održan 6. lipnja 2019. godine. Naime, članci koji su objavljeni i ovome svesku Radova predstavljaju referate koje su podnijeli sudionici spomenutog znanstvenog skupa. Nakon recenzentskog postupka provedenog u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti članci su priređeni za objavu u časopisu čiji je izdavač Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru.

Ukupno je objavljeno dvanaest radova od koji je većina kategorizirana kao izvorni znanstveni radovi dok su ostalo stručni i pregledni članci i prethodna priopćenja. Prvi je rad akademika Franje Tomića o unapređenju hrvatske poljoprivrede popravljanjem postojećih nepovoljnih prirodnih uvjeta u kojem je ukazao na prednosti za poljoprivrednu proizvodnju u Hrvatskoj, ali i na nedostatke koji bi se mogli popraviti kao što su: usitnjenost poljoprivrednih površina, nedovoljna primjena navodnjavanja, slaba stručna obrazovanost poljoprivrednika i drugo. Poznati hrvatski ekonomist Guste Santini napisao je članak u kojem je objasnio da transformacija iz nacionalne u tržišnu državu zahtijeva novi pristup reguliranju odnosa centralne i lokalnih vlasti. Istaknuo je da pri tome županije moraju preuzeti odgovornost za razvoj gospodarstva na svojem području. Vladimir Čavrak s Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u svojem je radu predstavio rezultate analize konkurentnosti gospodarstva Bjelovarsko-bilogorske županije *shift-share* metodom. Pri tome je pronašao nepovoljne trendove u pokazateljima zaposlenosti, plaća i investicija, te da je gospodarstvo u županiji jako ovisno o poljoprivrednoj djelatnosti koja sama ima mnoge strukturne probleme. Stoga je ponudio i moguća rješenja u obliku poticanja daljnjeg razvoja industrije i poljoprivrede te djelatnosti na području informacija i komunikacija, stručnih, znanstvenih i uslužnih djelatnosti kao i turizma. S druge strane su u svojem radu Jadranka Švarc i Jasminka Lažnjak istaknule zamjetan gospodarski napredak koji je u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji ostvaren zahvaljujući razvoju poduzetništva uz pomoć sredstava iz Europskih strukturnih fondova. Autorice su primarno istraživale posljedice na znanstvenu i inovacijsku politiku u posljednjem desetljeću i tako otkrile promjene na razini Hrvatske i Bjelovarsko-bilogorske županije. Analiza koncepta održivog razvitka prometnog sustava Bjelovarsko-bilogorske županije predstavljena je u radu koji su potpisali Marko Ševrović, Marijan Jakovljević, Mateo Uravić, Marko Švajda i Ivan Dadić. U svojem stručnom članku istaknuli su povoljan geoprometni položaj grada Bjelovara i Bjelovarsko-bilogorske županije, ali i neiskorištenost toga potencijala pošto strateški i ekonomski važni prometni pravci ne prolaze kroz to područje. Pregledni rad o gospodarstvu Bjelovara u razdoblju od 1945. godine do današnjih dana s naglaskom na promjene poslije 1990. godine izradio je Željko Karaula. O izazovima i mijenama industrijskog razvoja u spomenutom razdoblju autor je pisao na primjeru tri poduzeća: Koestlin, Tomo Vinković i Sirela.

Srednje strukovno školstvo u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji tema je koju je u svojem radu obradio član suradnik HAZU Vladimir Strugar. U radu je prikazan povijesni razvoj srednjeg školstva i rezultati istraživanja stanja i problema istog pri čemu je uočena tendencija smanjenja interesa učenika za upis u 3-godišnje strukovne programe. Autor je istaknuo potrebu usklađivanja obrazovnih strukovnih programa u srednjim školama s ciljevima gospodarskog razvoja u županiji. O studentskom poštenju i akademskoj čestitosti studenata kao preduvjetu gospodarskog razvoja u svojem je radu pisao Rudolf Kiralj. S obzirom na porast studentskog nepoštenja usporedio je stanje u Hrvatskoj s nekoliko drugih država. Indeks nepoštenja može se mjeriti po prepisivanju na ispitima i plagiranju što je u suprotnosti s kulturom znanja i odgovornosti koja bi trebala prevladati. Martina Briš Alić, Martina Harc i Sanja Romić autorice su članka o ključnim odrednicama u planiranju i kreiranju koncepta suvremenog trgovačkog centra. To je još jedna od aktualnih tema s obzirom na to da su trgovački centri dio današnjeg potrošačkog načina života i tako neizostavan dio svakodnevice. Autorice su definirale pet ključnih odrednica za uspješno ostvarenje projekta pokretanja suvremenog trgovačkog centra, a analiza slučaja napravljena je na primjeru trgovačkog centra *Portanova* u Osijeku. U ovome svesku objavljen je i rad o demografskim kretanjima u gradovima Bjelovar, Čazma, Daruvar, Garešnica i Grubišno Polje čiji su autori akademik Dragutin Feletar i Petar Feletar. Osim analize kvantitativnih i kvalitativnih obilježja stanovništva u ovih pet gradova Bjelovarsko-bilogorske županije u razdoblju od 1857. godine autori su izradili i projekciju broja stanovnika do 2051. godine koja nije nimalo optimistična jer će u većini od spomenutih gradova broj stanovnika biti manji za više od 50%. Uz to autori su zaključili da se u posljed-

njih pola stoljeća bitno promijenila prostrona slika naseljenosti Bjelovarsko-bilogorske županije, a proces depopulacije ruralnih područja intenzivniji je nego u ostatku Hrvatske. Osim toga, pogoršava se starosna struktura stanovništva, odnosno izražen je nedostatak mladih, ali je stanovništvo ima sve povoljniju obrazovnu strukturu. Posljednji objavljeni članak u ovome svesku je rad Gorana Jakovljevića o jaju u mitovima o stvaranju svijeta. Autor je pronašao simbolizam jajeta u mitovima mnogih drevnih civilizacija i kultura od najstarijih vremena do današnjih dana kada ono označava obilje, simbolizira cikličku obnovu života u prirodi i predstavlja vjeru u zagrobni život i uskrsnuće.

Urednici ovog sveska Radova Vladimir Strugar i Slobodan Kaštela objavili su *Preporuke sudionika znanstvenog skupa* koje su nastale nakon izlaganja referata i rasprava, a s ciljem pružanja smjernica za razvoj gospodarstva svi onima koji o njemu trebaju brinuti. Organizacijom skupa o gospodarstvu u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i objavom ovog sveska Radova, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i njezin Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad sa sjedištem u Bjelovaru još jednom su dokazali da se bave aktualnim temama korisnima za razvoj društva na području na kojem djeluju. Znanstvenici i istraživači koji su sudjelovali na znanstvenom skupu i priredili radove za objavu nisu samo analizirali postojeće stanje i pokušali pronaći uzroke problema u gospodarstvu nego su ponudili smjernice za njihovo rješavanje. Stoga je opravdano nadati se da će njihove spoznaje doista utjecati na razvoj gospodarstva Bjelovarsko-bilogorske županije i da će ovaj svezak Radova u ruke uzeti svi oni koji upravljaju županijom, brinu o njezinom napretku ili planiraju investicije na tome području.

Nikola CIK

DRAGUTIN FELETAR, IVAN PEKLIĆ, ĐURO ŠKVORC: OPĆINA SVETI PETAR OREHOVEC, SVETI PETAR OREHOVEC, 2021., 352 STR.

Zahvaljujući autorskom timu koji čine akademik Dragutin Feletar, Ivan Peklić i Đuro Škvorc objavljena je impresivna povijesno-geografska monografija Općine Sveti Petar Orehovec. Monografija je objavljena povodom 820. obljetnice prvog pisanog spomena Svetog Petra Orehovca koji potječe iz 1201. godine. Veliki izdavački projekt zajedničkim su snagama ostvarili Općina Sveti Petar Orehovec, Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije HAZU u Križevcima i Izdavačka kuća Meridijani. Recenzije su napravili akademik Ferdo Bašić i član suradnik HAZU Hrvoje Petrić, a urednik knjige je akademik Dragutin Feletar. Uz gore spomenute autore tekstova kao suradnici na knjizi su radili akademik Ferdo Bašić, Ranko Pavleš i Franjo Poljak. Kako je uobičajeno u ovakvim izdanjima uvodnu riječ napisao je općinski načelnik Franjo Poljak u kojoj je izrazio veliko zadovoljstvo što je izrađena prva monografija od svetopeteranskom i miholečkom Prigorju.

Sadržaj monografije raspoređen je u osam velikih poglavlja. U prvom poglavlju opisane su prometne i prirodno geografske značajke općine te demografski razvoj od najstarijeg doba do današnjih dana. Slijedi poglavlje o povijesno-geografskom, društveno-kulturnom i gospodarskom razvoju općine u kojem su autori slijedili kronološki razvoj događaja. U posebnom poglavlju prikazana je starija povijest (prapovijest, antika i srednji vijek) čak 37 naselja koja su danas u sastavu Općine Sveti Petar Orehovec. Istaknutije plemenitaške obitelji i poznate osobe opisane su u posebnom poglavlju: Fodroczy, Orehovečki, Ožegovići, Bočkaji, Kerečeni, Keglevići, Kiepatch, Tremski i Fröhlich-Nöthig. Među pojedincima donijete su sljedeće biografije: Janja Herak-Szabo, Vladimir Vrkljan, Zlatko Špoljar i Milivoj Mostovac. Posebno je zanimljivo poglavlje u kojem je prikazan povijesni pregled rimokatoličkih župa te sakralne i profane arhitekture na području općine. Najprije su opisane župa svetog apostola Petra u Svetom Petru Orehovcu i župa svetog arkandela Mihovila u Miholcu sa svim svojim sakralnim objektima, a onda i primjeri profane graditeljske baštine. Povijesni razvoj školstva opisan je u posebnom poglavlju, a osim matične osnovne škola koja djeluje u Svetom Petru Orehovcu posebno su opisane područne škole u Bočkovcu, Fodrovcu, Gregurovcu, Miholcu i Hižanovcu. U poglavlju o društveno-kulturnom životu najviše je pažnje posvećeno vatrogasnim društvima koja djeluju u mnogim naseljima. Posebno su obrađene kulturne udruge, športska društva i udruge hrvatskih branitelja. Na kraju je iscrpan popis korištenih izvora i literature te sažeci na njemačkom i engleskom jeziku. Posebno je

korisno kazalo vlastitih imena koje će poslužiti svakome tko će u ovoj knjizi tražiti podatke o pojedinim osobama.

Osim serozno napisanih tekstova i znanstveno utemeljenih činjenica koje su se autori pobrinuli prikupiti i jasno sročiti svoje spoznaje knjiga obiluje vrlo uspješnim fotografijama od kojih je većinu izradio Petar Feletar. One predstavljaju vrijedan ilustrativni materijal uz preslike starih razglednica i fotografija te faksimile važnih dokumenata i zemljovide. Ovako uređena i opremljena monografija doista predstavlja trajan spomenik Općine Sveti Petar Orehovec i možemo samo poželjeti da će i druge općine i gradovi dobiti takva izdanja.

Nikola CIK

ZVONIMIR IŠTVAN: ŠUMARIJA GOLA U PREKODRAVLJU, OGRANAK MATICE HRVATSKE U ĐURĐEVCU, KOPRIVNICA, 2020., 87 STR.

Zvonimir Ištvan već se afirmirao kao autor koji izrađuje vrijedne radove o različitim temama iz povijesti Prekodravlja i Podravine. Pošto je po struci inženjer šumarstva njegov istraživački interes često je usmjeren prema povijesti šumarstva. Tako je pred kraj 2020. godine iz tiska izašla njegova druga knjiga o šumarstvu u Podravini. Knjiga posvećena Šumariji Gola u Prekodravlju koja je objavljena u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Đurđevcu svjedoči o dugoj tradiciji organizirane brige za šumsko bogatstvo u ovome dijelu Hrvatske. Autor je na pedesetak stranica opisao okolnosti u kojima je osnovana šumarija u Goli i na koji su način stručni i odgovorni ljudi ondje upravljali šumama tijekom proteklih oko 150 godina. Posebni dio knjige posvećen je upraviteljima Šumarije Gola jer se Zvonimir Ištvan često bavi biografijama istaknutih pojedinaca pa je ovdje objavio podatke o životu i radu nekoliko šumara. Među gospodarskim aktivnostima u šumama u Prekodravlju autor je ukratko opisao prodaju stabala, šumsko poljsko gospodarenje i iskorištavanje sporednih šumskih proizvoda. Knjiga je opremljena različitim ilustracijama, starim fotografijama i razglednicama, isječcima sa zemljovida i shematskim prikazima.

Najnovija knjiga Zvonimira Ištvana sadrži i Šematizam u kojem je prikazano stanje svih zaposlenih na području Podružnice Uprave šuma u Koprivnici na kraju 2019. godine. To je šesti po redu takav šematizam koji je osmislio i sastavio Zvonimir Ištvan s ciljem prikupljanja i objedinjavanja podataka koji nisu korisni samo onima koji su povezani sa šumarskom strukom nego i svima ostalima. Tako se Ištvan još jednom dokazao kao stručnjak koji daje značajan doprinos poznavanju povijesti šumarstva.

Nikola CIK

VLADIMIR STRUGAR, ŽELJKO KARLAU, HRVOJE PETRIĆ, VJENCESLAV HEROUT, KRONOLOGIJA POVIJESTI GRADOVA BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE, ZAVOD ZA ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKI I UMJETNIČKI RAD HAZU U BJELOVARU, ZAGREB-BJELOVAR, 2020.

Iako u skromnim materijalnim uvjetima, Akademijin Zavod u Bjelovaru nastavlja vrlo plodnu izdavačku djelatnost. Potkraj 2020. izašla je vrijedna zanimljiva knjiga »Kronologija povijesti gradova Bjelovarsko-bilogorske županije«. Radi se o štivu popularizacije povijesti ovoga kraja, odnosno o sažetku dosadašnjih obimnih i uspješnih historiografskih istraživanja četvorice vrlo plodnih istraživača: Vladimira Strugara, Hrvoja Petrića, Željka Karaula i Vjenceslava Herouta. Oni su kronološki poredali najznačajnije događaje i ličnosti iz povijesti gradova Bjelovara, Čazme, Daruvara, Garešnice i Grubišnog Polja. To omogućuje lagani uvid u povijest pet gradova Bjelovarsko-bilogorske županije.

Na početku knjige uvrštena je obimna i temeljita studija prof. dr. sc. Vladimira Strugara, člana suradnika HAZU, o osobitostima povijesnog razvoja bjelovarsko-bilogorskog kraja, kao i o značenju historiografskih istraživanja za život ljudi ovoga područja u sadašnjosti i budućnosti. Strugar u uvodnoj studiji razrađuje općepovijesne osobitosti, uvjete i mijene u prošlosti Bjelovarsko-bilogorske županije i kako se oni odražavaju na današnju gospodarsku i društvenu strukturu toga kraja. Posebno je razradio,

kako kaže, nastojanja u prošlosti koja imaju odraza u sadašnjosti, kao što su primjerice kulturno-povijesni spomenici (pogotovo oni sakralni), zatim razvoj odgoja i obrazovanja, zdravstva i sporta, te dakako – osobito kulture. U taj kontekst povijesnih utjecaja svakako pripada i djelovanje poznatih osoba iz svih područja djelatnosti.

U drugom dijelu studije, Strugar daje kritički osvrt na dosadašnja historiografska istraživanja bjelovarskog područja. To je kraj koji još ni približno nije dovoljno istražen, ali već postoji obimna literatura i objavljeni izvori, pogotovo oni nastali zadnjih tridesetak godina. Ohrabruje trend stalnog povećanja i broja istraživača i broja radova. Svakako je prekretnica u tim istraživanjima bilo osnivanje Akademijnog Zavoda u Bjelovaru prije 15 godina. U prikazu se posebno razrađuje intenzitet historiografskog istraživanja povijesti pet gradova Županije. Na kraju studije, Strugar zaključuje da ova knjiga niti približno ne daje cjelovitu sliku povijesti pet gradova Županije: »Knjiga ima elemente stanovite povijesne sinteze, ali je ona prije svega otvorena, berem djelomice pokazuje nedostatke u historiografskoj i publicističkoj literaturi o Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i stoga želi biti poticaj novim istraživanjima«.

U pet poglavlja u drugom dijelu knjige nižu se kronologije gradova: Bjelovara (dr. sc. Željko Karaula), Čazme (prof. dr. sc. Hrvoje Petrić), Daruvara (dr. sc. Vjenceslav Herout), Garešnice (dr. sc. Željko Karaula) i Grubišnog Polja (dr. sc. Željko Karaula). Kronologija za svaki grad na početku donosi pregled glavne raspoložive literature i izvora, potom osnovna saznanja o predpovijesti, antici i ranom srednjem vijeku. Kronologija uz naznaku godine zbivanja počinje od prvih pisanih spomenika i izvora. Kriteriji odabira bili su povijesna važnost pojedinih događaja za razvoj, pa i za sadašnjost života u ovom kraju. Odabir je, dakako, autorski, ali je kritički odabran i predstavljen. Posebna je vrijednost i zanimljivost ove knjige, što se kronologija proteže gotovo do današnjeg dana.

Petar FELETAR

IVAN ZVONAR: FLORIJAN ANDRAŠEC – HRVATSKI KAJKAVSKI PJESNIK, MELOGRAF I KANTOR, IZD. OGRANAK MATICE HRVATSKE ČAKOVEC, ZAVOD HAZU U VARAŽDINU I OPĆINA DEKANOVEC, ZAGREB-ČAKOVEC, 2020.

Plodan istraživač kajkavske književnosti i kulture, Ivan Zvonar, ponudio nam je kritički pristup životopisu pjesnika, melografa, etnografa, likovnog umjetnika i kantora Florijana Andrašeca iz međimurskog sela Dekanovca (28. travnja 1888. - 9. srpnja 1962.). Iako je bio afirmirani narodni kulturni djelatnik i pjesnik još za svojeg života, o Andrašecu se, zapravo, pisalo najviše tek nakon njegove smrti. Za života je objavio tek jednu omanju zbirku pjesama (*Međimurske fijolice*, 1953.). Zato je o njegovoj stvaralačkoj sudbini Zvonimir Bartolić zapisao: »Ostavio je svijet kao pisac bez knjiga, skladatelj bez skladbi, slikar bez slika, kipar bez kipova, sve to pojedinačno i sve to zajedno: bio je bogataš bez bogatstva i siromah beskonačnog obilja«.

U kratkom životopisu na početku knjige, Zvonar o Andrašecu ističe dojam koji je o mladom dekonovečkom seljaku stekao akademik Vinko Žganec, kada ga je upoznao 1916. godine. »Otkrio sam u njemu bistra seljaka koji se razumio u različita obrtna i gospodarska umijeća. Bilo mu je oko 30 godina. Znao je silu pučkih popijevaka. Po njegovu pjevanju zabilježio sam gotovo sve popijevke koje se pjevaju u Dekanovcu i okolici. Kasnije sam Andrašeca poslao u orguljašku školu u Celje, gdje se za dvije godine donekle uvježbao za orguljaško zvanje, te je sad orguljaš u Dekanovcu«. Andrašec je bio i sudionik u Prvom svjetskom ratu, gdje je teško ranjen u nogu, što ga je pratilo cijeli život. Na njega su, bez sumnje, znatan utjecaj imala i dva brata franjevca – Josip (1885.-1969.) i Martin (1896.-1982.).

Florijan Andrašec je kajkavske pjesme počeo objavljivati vrlo mlad i to u novinama *Muraköz/Medjmurje*, koje su izlazile u Čakovcu od 1884. godine. Pišući o tomu u poglavlju »Andrašecovi stihovi i notni zapisi«, Zvonar ispravlja tvrdnju Miroslava Vuka (koju je kasnije prenio i Bartolić) da je prvu pjesmu Andrašec objavio već 1905., jer je pjesmu pod naslovom *Medjmurje* objavio još 1884. Gjuro Gerencser. Andrašec je svoje tri pjesme objavio u *Medjmurju* 1908. pokazujući već u početku svoj raskošni stvaralački talent. O tomu Zvonar piše: »I njegove su, ovdje objavljene, pjesme stvorene po pravilima usmenoknjiževne poetike, jer druga, kada je u pitanju svjetovna poezija, u Međimurju tada nije ni postojala, ali mu je izraz koncizan, stihovi zvonki, a rime pravilne«.

Pišući o Andrašecovom melografskom radu, Zvonar ističe veliku njegovu ulogu u zapisima hrvatskih narodnih pjesama u drugom Žgančevom izdanju *Hrvatskih pučkih popijevaka iz Međimurja* 1920. godine. Neke od tih pjesama Andrašec je tako uvjerljivo zapisao i interpretirao da mu neki pripisuju i autorstvo. Andrašec je imao i veliku ulogu u stvaranju poznate hrvatske opere *Dorica pleše*, koja je inspirirana hrvatskim pučkim melosom iz Međimurja (premijerno je izvedena u Ljubljani 1935.). Naime, tijekom stvaranja opere Andrašeca su posjetili u Dekanovcu skladatelj Krsto Odak i libretist Đuro Vilović. Dakako, u stvaranju ove opere snažan utjecaj imale su zbirke pučkih popijevaka Vinka Žganca, ali i uloga Florijana Andrašeca, koji ih je interpretirao, bila je vrlo značajna. Nažalost, autori opere to nigdje nisu spomenuli. To tim više što su u pamćenje ušle i najpoznatije međimurske pjesme upravo prema zapisu Florijana Andrašeca, kao što su »Ružica sem bila...«, »Vesela trlja« i druge.

Andrašec je vrlo značajan kao autentični zapisivač i interpretator hrvatskih kajkavskih duhovnih pjesama iz Međimurja. Najviše duhovnih pjesama iz pera Florijana Andrašeca (čak 53) objavljene su u Žgančevom *Zborniku hrvatskih crkvenih pučkih popijevaka* 1925. godine. Osim književnog i muzikološkog stvaralaštva, Andrašec je bio i vrstan obrtnik i društveni djelatnik, pa je logično da je ostavio i znatne etnografske zapise. Bio je vičan mnogim zanatima, a pogotvo drvodjelstvu (njegova preša na polugu dobila je 1925. zlatnu medalju u Rimu). Bio je među osnivačima Ogranka Seljačke sloge, DVD-a, limene glazbe, tamburaškog sastava i pjevačkog zbora u Dekanovcu i mnogo je kontaktirao s narodom. Poznati su Andrašecovi zapisi općenito o Međimurju, o narodnim običajima (posebice svadbenim, crkvenim), narodnim zanatima i alatu, graditeljstvu... O tom Andrašecovom stvaralaštvu doznajemo više tek u Bartolićevoj opsežnoj monografiji, koja je u nakladi TIZ-a »Zrinski« iz Čakovca izdana 1988., nastojanjem nasljednika Andrašecovih autorskih prava, Franje Božića.

U većem dijelu knjige Zvonar se vraća Andrašecovom pjesništvu, te kritički analizira sve recentne objavljene radove i knjige o njemu. U toj analizi snažno se očituje Zvonarovo mišljenje da, zapravo, ne postoji tzv. pučko pjesništvo (koje u imenu ima pejorativnu oznaku manje vrijednog), već je netko pjesnik ili nije pjesnik. Andrašec je, očito, bio nadahnuti pjesnik. Pišući o Andrašecovoj zbirci *Međimurske fijolice* (koja je tiskana 1953. u nesretno doba real socijalizma i bila »kritizirana« već od uvodničara Antuna Žganca), Ivan Zvonar uspoređuje neke Andrašecove i Galovićeve stihove u kojima ne vidi gotovo nikakvu kvalitativnu razliku (to se odnosi i na Domjanića).

Zvonar osobito kritički analizira obimno izdanje Franje Božića *Florijan Andrašec: Hrvatske popijevke iz Međimurja*, koje je tiskano 1981. godine. Urednik i glavni pisac ovoga izdanja je muzikolog Miroslav Vuk. Za Vukovu interpretaciju i književnu analizu Andrašecove poezije Zvonar ima niz opravdanih prigovora i zamjerki. To se prvenstveno odnosi na nedosljedno prepisivanje Andrašecovih pjesama, odnosno čak i na naknadno štokaviziranje pojedinih stihova. Tako primjerice Andrašec piše: »Moreš mi to povedati«, a Vuk to prepisuje kao: »Hoćeš li to sad kazati«!? Takvih primjera ima podosta. Uz to, Vuk očito ima problema s fonetsko-fonološkom interpretacijom, te često na svoju ruku mijenja pojedina slova ili naglaske, koji ne odgovaraju Andrašecovom originalu.

Mnogo je kvalitetnija, po Zvonarovu mišljenju, monografija *Hrvatski pučki pjesnik Florijan Andrašec*, koju je 1988. uredio Zvonimir Bartolić. Uz neke druge sitnije primjedbe, Zvonar se kritički osvrće na pojam pučkog pjesništva, koji umanjuje vrijednost Andrašecova djela. Nakon nekih kritika, to je uvidio i Bartolić, te svojoj novoj monografiji o dekanovečkom kantoru daje naslov *Međimurski pjesnik, slikar, kipar i skladatelj Florijan Andrašec* (izašla je 2008./2009.). U izboru poezije, te drugih Andrašecovih književnih i etnoloških zapisa, Bartolić daje interpretaciju njegovih šaljivih epova (komedija) i stihovanih pripovijesti. Takvi prikazi, koje još i danas uspješno izvode dramske skupine u Međimurju, imaju dugu tradiciju, a Andrašec ih je vrlo nadahnuo pisao (*spjev Jendraškin Ivek* i drugi). S obzirom na vrijednosti i utjecaje Andrašecove poezije, prava je šteta što je dosad u antologijama hrvatske kajkavske književnosti nikako ili minimalo zastupljen.

U sažetku na kraju knjige Ivan Zvonar s pravom zaključuje: »Valja na kraju reći da je Andrašec pjesnik bez epiteta 'pučki', pa da je napisao samo tri pjesme: *Spomen letošnjega Božića*, *Mesec* i *Ruža*, zaslužio bi daleko uglednije mjesto od onoga što su mu odredile i dale književna kritika i književna povijest«.

ČINITI DOBRO, ZBORNİK U ČAST MONS. JOSIPU MRZLJAKU U POVODU 75. OBLJETNICE ŽIVOTA, 50. OBLJETNICE SVEĆENIŠTVA I 20. OBLJETNICE BISKUPSTVA, GL. UREDNIK KRUNOSLAV NOVAK, VARAŽDINSKA BISKUPIJA, VARAŽDIN, 2020., 328 STR.

Varaždinska biskupija je pripremila i objavila zbornik povodom 75. obljetnice života, 50. obljetnice svećeništva i 20. obljetnice biskupstva mons. Josipa Mrzljaka koji je 2019. godine proslavio ove svoje životne jubileje. Ovaj zbornik je svojevrsna zahvala Varaždinske biskupije mons. Josipu Mrzljaku za biskupsku službu koja je trajala od 2007. do umirovljenja 2019. godine. Stoga je predgovor zborniku napisao sadašnji varaždinski biskup mons. Bože Radoš. Uvod u zbornik napisao je njegov glavni urednik Krunoslav Novak. U pripremi zbornika sudjelovalo je i više članova Uredništva koji su djelatni u ordinarijatu i ustanovama Varaždinske biskupije. Recenzenti knjige su vrhbosanski nadbiskup koadjutor i vojni apostolski upravitelj u Bosni i Hercegovini mons. Tomo Vukšić te pročelnik Odjela za komunikologiju Hrvatskog katoličkog sveučilišta Jerko Valković. Dijelovi njihovih recenzija objavljeni se na kraju zbornika. Naslov zbornika potječe od biskupskog gesla Josipa Mrzljaka (lat. *Bonum facere*) koje je, kao što je običaj, uzeo pri biskupskom ređenju 1999. godine i ugradio u svoj biskupski grb. Mons. Josip Mrzljak rođen je u Vukovaru 19. siječnja 1944. godine, a već sljedeće godine ostao je bez oca Vladimira kojem se izgubio trag pred kraj Drugog svjetskog rata. Stoga se obitelj Mrzljak iz Vukovara vratila u Krašić gdje su prije živjeli. Rodbinskim vezama bili su povezani s Alojzijem Stepincem čija je sestra bila baka Josipa Mrzljaka, a Stepinac mu je bio krizmani kum. Svećenički put započeo je nakon ređenja 1969. godine otkada je pastoralno djelovao u više župa, a među njima i u župi svetog biskupa Nikole u Koprivnici. Bio je zagrebački pomoćni biskup od 1999. do 2007. godine kada je postao drugim biskupom Varaždinske biskupije poslije smrti prvog biskupa Marka Culeja. U Hrvatskoj biskupskoj konferenciji bio je predsjednik Vijeća za kler, Komisije za odnose s državom i Odbora za pastoral Roma. Uz to, bio je predsjednik Hrvatskog Caritasa.

Sadržaj zbornika podijeljen je u tri velike tematske cjeline. Na početku zbornika objavljeni su svojevrsni uvodni biografski tekstovi čiji su autori mostarsko-duvanjski biskup i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski mons. Ratko Perić te sisački biskup mons. Vlado Košić. Oni su napisali su osvrte prožete osobnim sjećanjima i svjedočanstvima na prijateljstvo i suradnju s Josipom Mrzljakom pogotovo u razdoblju kada je bio u biskupskoj službi. Na ove tekstove nadovezan je rad s biografskim crticama koji je izradio biskupski vikar za kler i povjerenik za kulturnu baštinu Varaždinske biskupije Anđelko Koščak. Kao vješt historiograf i istraživač Koščak je opisao Mrzljakovo porijeklo, djetinjstvo, školovanje i odabir svećeničkog zvanja, te pastoralno djelovanje u župama Zagrebačke nadbiskupije, a pogotovo razdoblje kada je kao biskup od 1999. godine obavljao različite službe povjerene mu u Hrvatskoj biskupskoj konferenciji. Prilog ovome radu je rodoslovlje Josipa Mrzljaka s popisom imena predaka i njihovim osnovnim biografskim podacima. Anđelko Koščak napisao je još jedan rad koji je objavljen u drugom dijelu zbornika, a u kojem su predstavljeni biografski podaci o svećenicima koji su nosili prezime Mrzljak u Zagrebačkoj (nad)biskupiji, Senjskoj i modruškoj ili krbavskoj biskupije i posebno članovi Družbe Isusove.

Prva cjelina posvećena je djelovanju mons. Josipa Mrzljaka u Varaždinskoj biskupiji od 2007. do 2019. godine. Stoga su za ovu prigodu predstojnici, voditelji, povjerenici i ravnatelji biskupijskih ustanova, ureda i centara napisali svoje osvrte na djelovanje u spomenutom razdoblju. U prva dva rada opisani su Stolni kaptol Blažene Djevice Marije na Nebo uznesene i Čazmansko-varaždinski zborni kaptol Duha Svetoga. Autori tih članaka su kanonici Damir Bobovec i Damjan Koren. Pošto je Damjan Koren ujedno predstojnik Katehetskog ureda Varaždinske biskupije napisao je rad o njegovom djelovanju u službi školskog vjeronauka i župne kateheze. O djelovanju Ureda za pastoral mladih Varaždinske biskupije pisao je njegov predstojnik Tihomir Kosec. Predstojnik Misijskog ureda Varaždinske biskupije Dominik Vukalović izradio je rad o doprinosu Varaždinske biskupije misijskom poslanju Crkve. Svoje osvrte napisali su i predstojnik Ureda za pastoral duhovnih zvanja Siniša Dudašek, ravnatelj Caritasa Varaždinske biskupije Ante Šola, predstojnik Ureda za crkvenu glazbu maestro Anđelko Igrec i voditeljica Ureda za pastoral u medijima Anita Treščec. O radu Povjerenstva za pastoral Roma Varaždinske biskupije pisala je Kristina Čačić, a o žrtvama i grobištima Drugog svjetskog rata i poraća na

području Varaždinske biskupije pisao je Franjo Talan koji je potpredsjednik Hrvatskog žrtvoslovnog društva te osnivač i predsjednik Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava. Svoj osvrt na djelovanje dala je i voditeljica Biskupijske knjižnice Irena Gotal kao i predstojnik Ureda za liturgijski pastoral i sakralnu arhitekturu Mario Kopjar. O Duhovnom centru Varaždinske biskupije na Veternici pisali su Damjan Koren i Branka Martinek. Povjerenik za pastoral osoba s invaliditetom i njihovih obitelji Leonardo Šardi u suradnji s profesoricom defektologije Ivanom Peček napisao je rad o ovome dijelu pastoralna.

Druga cjelina zbornika nazvana je *Promišljanja stvarnosti i perspektiva dobra u društvu*. Taj dio sadrži stručne radove različitih autor koji su obradili teme uglavnom iz područja teologije i povijesti, a koje imaju dodirne točke s geslom biskupa Mrzljaka. Tako je ovdje objavljen rad Nenada Polgara o suvremenim izazovima epistemološkog momenta u moralno-teološkoj analizi ljudskog dobra. Slijedi rad na engleskom jeziku o značenju glagola *badal* izrađen na temelju analize nekih biblijskih tekstova koju je proveo Mladen Horvat iz Kanade. Martina Vuk sa Sveučilišta Fribourg u Švicarskoj napravila je teološki osvrt na tijelo i invaliditet pod naslovom *Tijelo Kristovo i Downov sindrom*. Rektor Papinskog hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu Marko Đurin napisao je rad o zaručничkoj i obiteljskoj dimenziji svećeničkog života, a Mario Kopjar o liturgijskom prostoru nakon Drugog vatikanskog koncila. Josip Sabol napisao je rad o naviještanju evanđelja pod uvjetima postmoderne. Slijede dvije suvremene i aktualne teme koje u sebi sadrže pojam ekonomije, a obojica autora su sa zagrebačkog Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Ivan Dodlek napisao je rad o ekonomiji zajedništva kao zauzetosti kršćana za zajedničko dobro, a Nenad Malović autor je rada pod naslovom *Bruto domaći proizvod (BDP) i dokolica: gospodarski razvoj i ljudski napredak*. U ovoj cjelini je i nekoliko radova iz područja povijesti. Zanimljiv članak o glagoljici i glagoljaštvu na području Varaždinske biskupije izradio je Kristijan Kuhar, a Karlo Šimek napravio je rad pod naslovom *Dominantne naracije o ustašama i komunistima i njihov učinak na hrvatsko društvo*. Tajnik Apostolske nuncijature u Južnoafričkoj Republici Dario Paviša izradio je povijesni pregled Katoličke crkve u Kraljevini Tajland gdje je službovao od 2016. godine. Snježana Mališa s Katoličkog bogoslovnog fakulteta napisala je rad o otvorenosti za drugog i spremnosti na služenje kao pretpostavci odgoja za dobrotu. Urednik zbornika ujedno je i autor članka o fenomenu lažnih vijesti kao riziku za ljudsku komunikaciju pošto djeluje kao profesor komunikologije na Hrvatskom katoličkom sveučilištu

U trećoj cjelini zbornika objavljeni su izabrani tekstovi, propovijedi (homilije) i poruke mons. Josipa Mrzljaka koje je izrekao kao biskup u različitim prigodama u domovini i inozemstvu. Izabrani govori poredani su kronološkim redosljedom. Prva je homilija koju je Josip Mrzljak izrekao kao pomoćni zagrebački biskup na Dan sjećanja na žrtvu Vukovara 2001. godine. Tu je i govor održan na jednom simpoziju 2004. godine na temu ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Posebno je zanimljiva homilija održana na misi preuzimanja službe dijecezanskog biskupa Varaždinske biskupije 2007. godine te božićna poruka iz 2010. godine. Iz 2011. godine objavljena je homilija na 4. slovensko-hrvatskom hodočašću izrečena u Ptujskoj gori te homilija izrečena na proslavi 600. obljetnice ludbreškog čuda. Slijedi tekst homilije s 324. hodočašća vjernika grada Varaždina Majci Božjoj Bistričkoj iz 2013. godine i poslanica na temu obitelji kao svjedoka zajedništva, vjere, života i ljubavi izrečena na nedjelju Caritasa 2014. godine. Uz Vukovar je vezana i homilija održana na 70. obljetnicu stradanja žrtava komunističkog terora u Vukovaru 1945. godine. Među izabranim porukama je i uskrsna poruka iz 2016. godine te homilija održana na misnom slavlju u crkvi Uznesenja BDM u Jajcu 2018. godine povodom 12. Tjedna solidarnosti s Crkvom i ljudima u BiH, a posljednji je nagovor na korizmenim susretima svećenika 2018. godine.

Zbornik je bogato opremljen ilustracijama koje najvećim dijelom predstavljaju fotografije na kojima je dokumentirano djelovanje mons. Josipa Mrzljaka u različitim životnim razdobljima, događajima i slavljenjima. Možemo zaključiti da se zbornik ističe po broju objavljenih radova i velikom angažmanu svih onih koji su bili uključeni u izradu tekstova i uređivanje izdanja. Zajedničko im je i to da su rođenjem, odnosno porijeklom ili službom vezani za Varaždinsku biskupiju. Osim što se u zborniku nalaze vrijedni doprinosi za biografiju jednog istaknutog hrvatskog biskupa kakav je mons. Josip Mrzljak, ovdje su i korisni tekstovi o djelovanju Varaždinske biskupije. To se prvenstveno odnosi na radove o biskupij-

skim ustanovama, uredima i centrima te o pastoralu u Varaždinskoj biskupiji koji je razgranat na mnogo različitih područja (mladi, osobe s invaliditetom, studenti, Romi, mediji, liturgija i drugo). Stoga će zbog raznolikosti i brojnosti članaka koji su raspoređeni u tri tematske cjeline za ovom knjigom posegnuti ne samo oni koji su na bilo koji način povezani s Varaždinskom biskupijom nego i mnogi drugi. Ujedno se nadamo da će Varaždinska biskupija nastaviti s izdavačkom djelatnošću.

Nikola CIK

KOLO, ČASOPIS MATICE HRVATSKE ZA KNJIŽEVNOSTI, UMJETNOST I KULTURU, GOD. XXXI, BR. 1, GL. UR. ERNEST FIŠER, MATICA HRVATSKA, ZAGREB, 2021., 256 STR.

Matica hrvatska se nizom svojih aktivnosti i događanja angažirala oko obilježavanja 50. obljetnice Hrvatskog proljeća. Mnogima je već poznato da je u pripremi projekt objavljivanja opsežne knjige sa sjećanjima sudionika i suvremenika Hrvatskog proljeća koji možemo očekivati upravo ove 2021. godine. Stoga je i prvi broj časopisa *Kolo* objavljen 2021. godine tematski posvećen Hrvatskom proljeću, odnosno obilježavanju 50. obljetnice. To je logična posljedica činjenice da su upravo članovi Matice hrvatske bili najteže pogođeni tijekom Hrvatskog proljeća, a samoj Matici hrvatskoj bio je zabranjen rad. Uvodni tekst u ovome tematskom broju napisao je Mislav Grgić, a to je ujedno i svojevrсни predgovor za memoarski prilog njegovog oca Josipa Grgića o tzv. »PTT slučaju« iz Osijeka 1971. godine. Autor je u ovom memoarskom zapisu nastojao kronološki i sveobuhvatno prikazati tzv. »PTT slučaj« iz Osijeka koji je u to doba bio medijski jako popraćen. Osim što je opisao malverzacije i kasnije pokušaje zataškavanja u jednom PTT poduzeću koje se bavilo djelatnošću poštanskog, telegrafskog i telefonskog prometa, Josip Grgić je ujedno prikazao funkcioniranje takvog poduzeća.

Uz temu broja u ovome svesku *Kola* objavljeni su članci u uobičajenim rubrikama s književne scene i kazališta, ogledi i brojni prikazi. Tu je i jedan novi prijevod s ruskog jezika koji je izradila Mateja Jurčević, a riječ je o pjesmama Semjona Hanina. Ovdje treba istaknuti da je u *Kolu* objavljen ulomak iz romana u nastajanju *Romulac* čiji je autor poznati koprivnički književnik Marko Gregur. Tu je i ogled o istaknutom razlogovskom pjesniku Željku Sabolu (1941.-1991.) inače rođenom Bjelovarčaninu. Marijan Varjačić napisao je osvrt na rad redatelja, prevoditelja, dramaturga i scenografa Vladimira Gerića i njegovom utjecaju na renesansu kajkavskoga kazališta. U posebnoj rubrici o baštini objavljen je opsežan prikaz zbornika o župi i mjestu Bednja koji je objavljen 2020. godine u novoosnovanom Ogranku Matice hrvatske u Bednji. Među ostalim prikazima objavljenim u ovome svesku *Kola* možemo istaknuti prikaz koji je izradio akademik Dragutin Feletar o novoj vrijednoj knjizi Ivana Zvonara koji je objavio biografiju poznatog melografa i etnografa Florijana Andrašeca (1888.-1962.). Uz to, ovdje se nalazi i prikaz 46. broja *Podravske zbornike* koji je pred kraj 2020. godine objavio Muzej grada Koprivnice.

Nikola CIK